

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Vladimíra Sládečka, soudkyně Vlasty Formánkové a soudkyně Michaely Židlické, v právní věci stěžovatele **A. Č.**, zastoupeného JUDr. Zlatuší Čanovou, advokátkou se sídlem Kněžská 11, České Budějovice, o ústavní stížnosti proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 4414/2011-223 ze dne 20. 9. 2012, rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 19 Co 579/2011-168 ze dne 10. 5. 2011 a rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích č. j. 23 C 164/2010-91 ze dne 11. 11. 2010, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 4414/2011-223 ze dne 20. 9. 2012, rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 19 Co 579/2011-168 ze dne 10. 5. 2011 a rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích č. j. 23 C 164/2010-91 ze dne 11. 11. 2010 byl porušen čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění:

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 26. 11. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, neboť měl za to, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1, 3 a 4 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 4, 90 a 95 Ústavy České republiky a ústavně zaručeného práva na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a ze spisu Okresního soudu v Českých Budějovicích (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 23 C 164/2010 Ústavní soud zjistil, že okresní soud rozsudkem č. j. 23 C 164/2010-91 ze dne 11. 11. 2010 zamítl žalobu stěžovatele proti soudnímu exekutorovi JUDr. Milanu Broncovi (dále jen „vedlejší účastník“) o zaplacení 1.426.300,- Kč s příslušenstvím; předmětná částka představovala škodu, která měla stěžovateli vzniknout v důsledku nesprávného postupu vedlejšího účastníka při provádění exekuce. Stěžovatel podal proti rozhodnutí okresního soudu odvolání, nicméně Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) rozsudkem č. j. 19 Co 579/2011-168 ze dne 10. 5. 2011 rozhodnutí soudu prvního stupně jako věcně správné potvrdil. Dovolání stěžovatele proti rozsudku krajského

soudu bylo usnesením Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 4414/2011-223 ze dne 20. 9. 2012 odmítnuto z důvodu absence otázky zásadního právního významu ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2012.

3. Obecné soudy vycházely při svém rozhodování z následujících skutkových zjištění: usnesením okresního soudu č. j. 34 Nc 6431/2003-32 ze dne 26. 1. 2004 byla proti stěžovateli nařízena exekuce vyklizením bytu ve prospěch oprávněného Bytového družstva Buděšínského 26/28 (dále jen „bytové družstvo“). Provedením exekuce byl pověřen vedlejší účastník, který vydal dne 5. 12. 2005 příkaz k úhradě nákladů exekuce ve výši 15.692,- Kč (č. j. 8 EX 181/04-22). Za účelem vymožení těchto nákladů vydal vedlejší účastník téhož data příkaz k provedení exekuce srážkami z důchodu povinného (č. j. 8 EX 181/04-21), který byl určen České správě sociálního zabezpečení jakožto správci invalidního důchodu stěžovatele. Vymáhaná částka byla dalšími exekučními příkazy postupně navýšena na 19.694,50 Kč. Česká správa sociálního zabezpečení sdělila, že začala provádět srážky z důchodu stěžovatele v srpnu 2006; platby se jim však z účtu exekutora vracely zpět. Vedlejší účastník v řízení před obecnými soudy popřel, že by tyto platby od České správy sociálního zabezpečení obdržel, přičemž z provedeného dokazování vyplynulo, že na jeho účet nebyla připsána žádná platba s příslušným variabilním symbolem (18104). Poté, co bylo rozsudkem krajského soudu č. j. 13 Cm 96/2004-85, který nabyl právní moci dne 2. 8. 2006, obnoveno členství stěžovatele v bytovém družstvu, vydal vedlejší účastník exekuční příkaz č. j. 8 EX 181/04-32 ze dne 27. 9. 2006 k provedení exekuce postižením členských práv a povinností stěžovatele. Na základě tohoto příkazu vyplatilo bytové družstvo vedlejšímu účastníkovi z vypořádacího podílu stěžovatele částku 19.694,50 Kč a stěžovatel obdržel zbývajících 17.704,50 Kč.

4. Stěžovatel v řízení před obecnými soudy dovozoval, že vedlejší účastník postupoval v rozporu s povinností uloženou mu ustanovením § 47 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční řád“). Dle citovaného ustanovení měl vedlejší účastník povinnost zvolit způsob exekuce, který nebyl zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepochopitelné výši dluhů povinného a ceny předmětu, z něhož má být splnění dluhů povinného dosaženo. Postižením členských práv v družstvu byl stěžovatel připraven o družstevní byt, jehož tržní hodnota činila přibližně 1.400.000,- Kč, a vznikl mu nárok toliko na vypořádací podíl v hodnotě mnohonásobně nižší. To vše za situace, kdy Česká správa sociálního zabezpečení prováděla za účelem vymožení téže pohledávky srážky z jeho invalidního důchodu, které mu byly posléze jako přeplatek vráceny. Dle názoru stěžovatele odpovídal za vzniklou škodu vedlejší účastník dle § 32 odst. 1 exekučního řádu.

5. Obecné soudy věc po právní stránce posoudily tak, že k porušení § 47 odst. 1 exekučního řádu nedošlo. Dle jejich názoru nebyl vedlejší účastník povinen dotázat se České správy sociálního zabezpečení, proč neprovádí srážky z invalidního důchodu stěžovatele. I v případě, že by byly předmětné srážky připsány na účet vedlejšího účastníka, tento je nemohl, s ohledem na velké množství příchozích plateb, bez příslušného variabilního symbolu správně identifikovat. Stěžovatel se nadto provádění exekuce nijak nebránil, nepodal návrh na její zastavení ani netvrdil, že by se jednalo o zřejmě nevhodný způsob exekuce. Exekuci postižením členských práv a povinností v bytovém družstvu umožňuje zákon, proto jsou úvahy o disproporcii mezi výší vypořádacího podílu a tržní cenou členského podílu bezpředmětné. Vypořádací podíl

činil 37.399,- Kč a vymáhaná pohledávka 19.694,50 Kč, nešlo tedy o nepoměr mezi vyšší závazku povinného a cenou předmětu, z níž mělo k uspokojení pohledávky dojít.

6. Stěžovatel napadl výše uvedená rozhodnutí obecných soudů ústavní stížností, v níž setrval na názoru, že vedlejší účastník porušil § 47 odst. 1 exekučního řádu. Poukazoval přitom na skutečnost, že vedlejší účastník obdržel vymáhanou částku celkem třikrát. Již v červenci 2007 byla z invalidního důchodu stěžovatele sražena celá vymáhaná částka, avšak vedlejší účastník na tuto skutečnost nijak nereagoval a nechal srážky pokračovat až do 10. 6. 2008, kdy již byl stržen dvojnásobek vymáhané částky. Potřetí pak vedlejší účastník získal vymáhanou částku postižením členských práv a povinností stěžovatele v bytovém družstvu. Stěžovatel vytkl krajskému soudu, že nevyčkal na zprávu od České správy sociálního zabezpečení a spokojil se toliko s potvrzením vystaveným ČSOB a. s. dne 19. 11. 2011. Krajský soud vydal svůj rozsudek dne 10. 5. 2011 a hned následujícího dne mu bylo doručeno sdělení České správy sociálního zabezpečení, že srážky byly poukazovány na účet exekutora, který si je ponechával, České správě sociálního zabezpečení je nevracel a ani se nezeptal, za jakým účelem a za jakého klienta jsou mu tyto částky zasílány. Stěžovatel se neztotožnil s názorem krajského soudu, že vedlejší účastník nebyl povinen se České správě sociálního zabezpečení na tyto platby dotazovat. Dle stěžovatele mělo být zohledněno, že to byl právě vedlejší účastník, na jehož pokyn byly srážky prováděny. Ze všech těchto důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 4414/2011-223 ze dne 20. 9. 2012, rozsudek krajského soudu č. j. 19 Co 579/2011-168 ze dne 10. 5. 2011 a rozsudek okresního soudu č. j. 23 C 164/2010-91 ze dne 11. 11. 2010 svým nálezením zrušil a aby mu, z důvodu jeho nemajetnosti, přiznal právo na náhradu nákladů řízení.

II.

7. Ústavní stížnost byla podána včas, byla přípustná a splňovala veškeré formální i obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k přezkumu námitek v ní obsažených. Ústavní soud si za tímto účelem vyžádal vyjádření účastníků řízení.

8. Nejvyšší soud konstatoval, že v ústavní stížnosti nejsou uvedeny žádné ústavněprávní námitky vůči jeho usnesení, proto nepovažuje za nutné se k ní vyjadřovat. Ostatně ústavní stížnost dle své titulní strany vůči jeho rozhodnutí nesměřuje. Krajský soud vyjádřil přesvědčení, že k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele nedošlo a ústavní stížnost by měla být odmítnuta. Dokazování novou zprávou České správy sociálního zabezpečení bylo nadbytečné z důvodů v rozsudku uvedených. Tvrzení stěžovatele, že Česká správa sociálního zabezpečení začala provádět srážky z důchodu od srpna 2006, bylo vyvráceno potvrzením ČSOB a. s., z něhož vyplynulo, že na účet vedlejšího účastníka v období od 1. 8. 2006 do 30. 9. 2006 neproběhla žádná kreditní ani debetní platba s variabilním symbolem 18104. Ve zbytku pak krajský soud odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Okresní soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

9. Vedlejší účastník sdělil, že není pravdivé tvrzení, že by na jeho účet byly v období od 14. 8. 2006 do 13. 8. 2008 připsány finanční prostředky stěžovatele. Stěžovatel nadto není nemajetný, neboť vlastní nemovitosti v hodnotě nejméně 1,45 mil. Kč. V tomto ohledu vedlejší účastník přiložil listinu označenou jako návrh

tržní hodnoty nemovitosti v obci Plav, okres České Budějovice, v němž Ing. Jan Neubauer odhaduje na základě zadání vedlejšího účastníka hodnotu v návrhu uvedených nemovitostí na 1,45-1,9 mil. Kč.

10. Stěžovatel reagoval na vyjádření účastníků replikou, v níž zdůraznil, že krajský soud neuvádí, že by srážky nebyly prováděny, nýbrž pouze že nebyly poukázány na účet vedlejšího účastníka. Stěžovatel, který byl v postavení povinného, nevěděl a ani nemohl nijak ovlivnit, kam jsou srážky z invalidního důchodu zasílány. To, že k těmto srážkám docházelo, je patrné ze skutečnosti, že stěžovatel dostával nižší invalidní důchod a že si u vnitřního auditu České správy sociálního zabezpečení stěžoval, že dle svých propočtů by již měl mít dluh uhrazen. Stěžovatel byl zoufalý, neboť vedlejší účastník i Česká správa sociálního zabezpečení s ním odmítali věc řešit, přičemž Česká správa sociálního zabezpečení tvrdila, že srážky musí provádět tak dlouho, dokud neobdrží od vedlejšího účastníka pokyn srážky zastavit. Pokud jde o vedlejšího účastníka, ten ve svém vyjádření neuvedl, že peníze sražené Českou správou sociálního zabezpečení obdržel a nijak nezdůvodnil, proč je vrátil zpět plátcí důchodu a proč pokračoval v exekuci prodejem bytu stěžovatele, ačkoliv dluh byl uhrazen. Jednalo se o svévolný postup vedlejšího účastníka, který byl vzhledem k nepoměru výše závazků stěžovatele a ceny předmětu, z něhož mělo být plnění dosaženo, zřejmě nevhodný a stěžovatele poškozující. Stěžovatel proto na své ústavní stížnosti setrval.

III.

11. Ústavní soud uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelů a účastníků řízení (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Dle sdělení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2012, vyhlášeného pod č. 469/2012 Sb., se na řízení zahájená před datem 1. 1. 2013 aplikuje ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013 (novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb.), Ústavní soud již tedy není povinen zjišťovat stanovisko účastníků řízení k upuštění od ústního jednání. Pokud se na toto stanovisko v minulosti dotázal, nebrání absence souhlasu ze strany některého účastníka, aby bylo ve věci rozhodnuto bez nařízení ústního jednání.

IV.

12. Ústavní soud následně napadená rozhodnutí obecných soudů přezkoumal, přičemž dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Podle § 32 odst. 1 exekučního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2013, exekutor odpovídá za škodu tomu, komu ji způsobil v souvislosti s činností podle tohoto zákona. Exekutor odpovídá za škodu i tehdy, byla-li škoda způsobena při výkonu exekuční nebo další činnosti jeho zaměstnancem; případná odpovědnost této osoby podle zvláštních předpisů tím není dotčena. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení exekutor se odpovědnosti podle odstavce 1 zproští, prokáže-li, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na něm požadovat. Podle § 47 odst. 1 exekučního řádu exekutor poté, co byla exekuce zapsána do rejstříku zahájených exekucí, posoudí, jakým způsobem bude exekuce provedena, a vydá nebo zruší exekuční příkaz ohledně majetku, který má být exekucí postižen. Exekučním příkazem se rozumí příkaz k provedení exekuce některým ze způsobů uvedených v tomto zákoně.

Exekutor je povinen v exekučním příkazu zvolit takový způsob exekuce, který není zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepoměru výše závazků povinného a ceny předmětu, z něhož má být splnění závazků povinného dosaženo.

14. Podstatou ústavní stížnosti bylo tvrzení stěžovatele, že vedlejší účastník postupoval v exekučním řízení v rozporu s ustanovením § 47 odst. 1 exekučního řádu, a proto odpovídá za škodu takto vzniklou. Obecné soudy neposkytly právu stěžovatele na náhradu škody soudní ochranu a neoprávněně tak zasáhly do jeho majetkové sféry.

15. Ústavní soud ustáleně judikuje, že není součástí soustavy obecných soudů a zpravidla mu proto nepřísluší přezkoumávat zákonnost jejich rozhodnutí. Interpretace jiných než ústavních předpisů náleží do výlučné kompetence obecných soudů, přičemž odlišný právní názor stěžovatele na výklad právního předpisu sám o sobě porušení jeho ústavně zaručených práv nezakládá. K porušení ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny by v této souvislosti mohlo dojít toliko tehdy, jestliže by závěry obecných soudů byly v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními nebo z nich v žádné možné interpretaci nevyplývaly, nebo tehdy, jestliže by byla některá z norem podústavního ("jednoduchého") práva interpretována způsobem, nacházejícím se v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), nebo jednalo-li by se o interpretaci založenou na ústavně nepřijatelné svévoli (např. nerespektování kogentní normy).

16. Ústavní soud naznal, že tento výjimečný případ, kdy je třeba jeho zásahu, v projednávané věci nastal, neboť obecné soudy vyložily relevantní právní předpisy ryze formalisticky bez potřebného zohlednění všech relevantních okolností případu.

17. V poslední větě ustanovení § 47 odst. 1 exekučního řádu je obsažen korektiv směřující k zajištění proporcionality mezi zájmem oprávněného na vymození plnění a zájmem povinného na nerušeném užívání svého majetku. Smyslem tohoto ustanovení je chránit povinného před postupem, jímž by bylo excesivně zasahováno do jeho práv; typicky půjde o situace, kdy by mělo kvůli bagatelní částce zbytečně docházet k prodeji či blokaci majetku nepoměrně větší hodnoty. Krajský soud dovodil, že se o takový nepoměr nejednalo, neboť hodnota vypořádacího podílu činila zhruba dvojnásobek vymáhané pohledávky; tržní hodnota členského podílu byla dle jeho názoru bez významu. Z hlediska teleologického, tzn. s přihlédnutím k ochrannému účelu předmětného ustanovení, ovšem nelze než dospět k závěru, že pro určení, zda se jedná o nepoměr mezi výší závazku a ceny exekvovaného předmětu, musí být rozhodná tržní cena předmětu, neboť jen tak lze reálně vyjádřit, o jak závažný dopad do sféry povinného se jedná. V nyní projednávané věci došlo k postižení členského podílu stěžovatele, což mělo za následek zánik jeho členství stěžovatele v bytovém družstvu a vznik nároku na vypořádací podíl, jehož hodnota ovšem představovala jen zlomek ceny, za níž by bylo možno převést členský podíl (40.000,- Kč proti více než 1.000.000,- Kč). Je-li zapovězen prodej věci nepoměrně vyšší hodnoty než jakou má vymáhaný závazek, ačkoliv by při něm povinný obdržel zbylou část hodnoty věci, musí se ochrana poskytovaná předmětným ustanovením o to více vztahovat i na případ, kdy věc či právo povinného ztratí v důsledku exekuce významným způsobem na hodnotě.

18. Vedlejší účastník prostřednictvím exekučního příkazu č. j. 8 EX 181/04-21 ze dne 5. 12. 2005 nařídil provedení srážek z invalidního důchodu povinného. Poté, co vedlejší účastník neobdržel (či nebyl schopen identifikovat) finanční prostředky, které

byly z invalidního důchodu stěžovatele strženy, přistoupil k exekuci členského podílu stěžovatele. Učinil tak přesto, že stávající postup, tzn. srážky z invalidního důchodu, z objektivního hlediska k vymožení pohledávky plně dostačoval. Krajský soud argumentoval tím, že vedlejší účastník nebyl povinen dotazovat se České správy sociálního zabezpečení, proč srážky neprovádí. S tímto názorem se ovšem Ústavní soud neztotožnil.

19. Odpovědnost soudního exekutora za výkon exekuční činnosti je odpovědností objektivní, z níž je připuštěna liberace za předpokladu, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po exekutorovi požadovat (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3029/2009 ze dne 28. 4. 2011, dostupný na <http://www.nsoud.cz>). Pakliže byl exekuční příkaz č. j. 8 EX 181/04-32 ze dne 27. 9. 2006 k provedení exekuce postižením členských práv a povinností stěžovatele vydán v rozporu s příkazem obsaženým v § 47 odst. 1, větě poslední, exekučního řádu, odpovídá vedlejší účastník za škodu takto vzniklou, ledaže by prokázal existenci liberačního důvodu. Je přitom zřejmé, že vedlejší účastník si mohl u České správy sociálního zabezpečení snadno ověřit, proč srážky z invalidního důchodu stěžovatele neobdržel. Jednalo se o zcela běžný úkon, který nebyl ani finančně ani časově náročný, zejména v porovnání s následkem, který mělo pro stěžovatele postižení jeho členského podílu.

19. Ústavnímu soudu proto nezbylo než uzavřít, že obecné soudy svou formalistickou interpretací § 47 exekučního řádu, pomíjející smysl tohoto ustanovení, porušily ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a ve svém důsledku rovněž jeho právo na ochranu vlastnictví ve smyslu čl. 11 Listiny. Ústavní soud z tohoto důvodu napadená rozhodnutí zrušil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. K námitce Nejvyššího soudu, že jeho rozhodnutí nebylo ústavní stížností napadeno, Ústavní soud pro úplnost podotýká, že rozhodující je v tomto ohledu petit ústavní stížnosti a nikoliv její titulní strana.

20. Náhradu nákladů řízení o ústavní stížnosti Ústavní soud žádnému z účastníků řízení nepřiznal. V řízení před Ústavním soudem se jedná o výjimečný institut, pro jehož uplatnění neshledal Ústavní soud v nyní projednávané věci relevantní důvody (§ 62 odst. 3 a 4 zákona o Ústavním soudu).

P o u č e n í : P r o t i n á l e z u Ú s t a v n í h o s o u d u s e n e l z e o d v o l a t .

V Brně dne 4. června 2014

Vladimír Sládeček
předseda senátu Ústavního soudu